

EWA MACIEJEWSKA-MROCZEK <https://orcid.org/0000-0001-9352-2104>

Uniwersytet Warszawski

ANNA WITESKA-MŁYNARCZYK <https://orcid.org/0000-0001-6300-8083>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Słowo wstępne

Mamy przyjemność przedstawić Państwu numer tematyczny czasopisma „Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia” poświęcony antropologii dzieciństwa. Zależało nam, jako redaktorkom prowadzącym, na dotarciu do tekstów opowiadających o różnych aspektach i odsłonach światów społeczno-kulturowych współczesnych dzieci, a jednocześnie nawiązujących do literatury z zakresu interdyscyplinarnych studiów nad dzieciństwem. Przede wszystkim chcieliśmy wyeksponować prace polskich naukowców i naukowczyń prowadzących badania nad dzieciństwem, między innymi w interdyscyplinarnym nurcie nowych studiów nad dzieciństwem (*new childhood studies*).

Prace redakcyjne prowadziłyśmy z określonej pozycji. Jesteśmy członkiniami Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Dzieciństwem Uniwersytetu Warszawskiego (IZBnD UW). Ambicją osób tworzących Zespół było i wciąż jest prowadzenie badań z dziećmi, poszerzanie wiedzy na temat współczesnego dzieciństwa, a także konsolidacja środowiska akademickiego, wymiana poglądów i doświadczeń z innymi osobami zajmującymi się badaniami w obszarze dzieciństwa. W centrum naszych zainteresowań jest dziecko, rozumiane jako podmiot życia społecznego aktywnie wpływający na rzeczywistość. Traktujemy dzieci jako kompetentnych uczestników badań, a ich wiedza, opinie, doświadczenia są dla nas wartościowymi danymi. W tym sensie nasze badania w praktyce realizują postulaty zapisane w Konwencji o prawach dziecka, szczególnie w art. 12 Konwencji. W ramach swojej

działalności zainicjowałyśmy serię „dzieci/granice/etnografie”, organizujemy seminaria i konferencje, a także prowadzimy zajęcia dydaktyczne dla studentów i studentek zainteresowanych badaniami nad dzieciństwem. Niniejszy tom jest również próbą dyskusji nad stanem i kierunkami rozwoju *childhood studies*.

W trakcie pracy nad tym tomem zmarła nasza koleżanka Maria Reimann, współzałożycielka i członkini IZBnD. Badaczka, antropolożka, pisarka, zaangażowana od początku w tworzenie polskich *childhood studies*, miała napisać do tego numeru tekst dotyczący etyki i metodologii badań z dziećmi. Jej tragiczna śmierć latem 2023 roku przerwała pisarską i naukową drogę. Chciałybyśmy zadedykować ten numer Marysi i zaproponować Państwu dwa teksty z nią związane. *Each perspective is equally valid. Maria Reimann's methodological approach in research with children* autorstwa koleżanek z zespołu to nie tylko wspomnienie indywidualnej ścieżki naukowej antropolożki, ale także próba pokazania jej dorobku na tle tego, jak rozwijała się praca IZBnD i jakie wątki stawały się na przestrzeni lat ważne dla badaczy i badaczek *childhood studies*. Drugi tekst to tłumaczenie autorskiego tekstu Marii Reimann, którego pierwodruk zamieszczono w piśmie „Intersections” pod tytułem *‘Everybody likes it more when it's even’. Joint physical custody from the children's perspective*. Dziękujemy Redakcji pisma za jego udostępnienie. Tekst powstał na podstawie badań z dziećmi, które po rozstaniu rodziców są wychowane w opiece współdzielonej – czyli podobną ilość czasu spędzają pod opieką matki i ojca. Tekst ten powstał w ramach większego, nieukończonego niestety projektu, który miał na celu zbadanie perspektywy dzieci w tej ostatnio często dyskutowanej sprawie. Reimann zwraca uwagę, że dyskusję zasilają zwykle wyobrażenia, doświadczenia i światopoglądy dorosłych. Antropolożka, bazując na 23 wywiadach z dziećmi, przedstawia zniuansowany, zróżnicowany obraz życia dzieci w opiece współdzielonej. Z jednej strony jest to życie niepozbawione trudów i uciążliwości, związanych z koniecznością regularnego zmieniania miejsca pobytu i nawigowania w skomplikowanym układzie przestrzenno-rodzinnym. Z drugiej strony taki sposób funkcjonowania rodziny służy podtrzymaniu więzi i – w przekonaniu rozmówców i rozmówczyń autorki – jest sprawiedliwy. Mocno zakorzenione we współczesnej kulturze przekonanie, że można mieć tylko jeden dom, nie znalazło potwierdzenia w badaniach empirycznych z dziećmi. Młode osoby, z którymi rozmawiała Reimann, wskazywały opiekę współdzieloną jako najlepszą formę sprawowania opieki przez rodziców po rozstaniu. Bardzo ważną częścią artykułu są rekomendacje dla rozstających się rodziców stworzone na podstawie rozmów z dziećmi.

Patrząc na tom jako całość, proponujemy Państwu może niejednorodną, ale na pewno szeroką panoramę praktycznych i teoretycznych studiów nad dzieciństwem, która, mamy nadzieję, okaże się dla Państwa interesująca. Zbiór tekstów jest bardzo zróżnicowany, co do tematyki, przyjętej metodologii czy formy opisu. Pokazuje on pewien moment w badaniach nad dzieciństwem w Polsce, kierunki rozwoju, mapuje tematy przewodnie.

Anna Deredas w tekście tropi jeden z początków polskich badań etnograficznych nad dzieciństwem. Antropolożka w swoim artykule dokonuje przeglądu

zasobów Etnograficznego Archiwum im. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego i wyluskuje dla nas materiały powiązane z figurą dziecka. Razem z autorką przyglądamy się materiałom z badań prowadzonych na obszarach wiejskich i zindustrializowanych w różnych rejonach Polski w XIX i XX wieku. Deredas dotarła do wywiadów i notatek terenowych, badała zbiory materiałów wizualnych i dźwiękowych, ankiety i kwestionariusze. W obrębie jej analizy znalazły się także archiwizowane prace dyplomowe. Chociaż badania nad dzieciństwem nie były centralnym wątkiem prac etnolożek i etnologów pracujących w łódzkim ośrodku akademickim, temat dziecka był stale obecny jako element badań nad rodziną w kontekście wielkich przemian historyczno-społecznych. Dopiero lata 80. XX wieku przyniosły prace, w których dziecko traktowane jest jako temat sam w sobie ważny, a także jako sprawczy podmiot i aktywny uczestnik badań. Opracowanie zbiorów archiwalnych pod kątem tematu dzieciństwa wydaje się kluczowe dla rozpoznania tożsamości polskich studiów nad dzieciństwem, o których częściej myślimy jak o czymś, co przyszło z zewnątrz.

Tekst Joanny Bieleckiej-Prus ma charakter krytycznego przeglądu literatury o konkretnych metodach prowadzenia badań z dziećmi. Na skutek zaobserwowania wzmózonych poszukiwań nowych metod w badaniach społecznych, w tym tych włączających dzieci, socjolożka zdecydowała się omówić w swoim artykule, coraz częściej stosowane w studiach nad dzieciństwem, metody badań przez sztukę (BPS). Autorka przybliżyła, na czym polega wykorzystanie działań artystycznych w badaniach społecznych. Omawia liczne przykłady projektów literackich, performatywnych i wykorzystujących sztuki wizualne oraz konkretne narzędzia stosowane w takich projektach (np. rysunek, kolaż, fotogłos/storytelling, poezja/etnodrama, działania performatywne). Bielecka-Prus rozwija również wątki dotyczące problemów etycznych pojawiających się w trakcie takich badań. Interesują ją relacje władzy w polu badawczym, kwestia przyjmowania przez osoby prowadzące badania roli dziecka, trudności związane ze współpracą badacza i artystów, problem odpowiedzialności w badaniach z dziećmi, wyobrażone i realne konsekwencje badań, zagadnienie udzielania zgody na badania ze strony dzieci, temat „odźwiernych” czy pojęcie „radaru etycznego”. Autorka przedstawia polskie studia nad dzieciństwem, oferując solidną porcję wiedzy o wybranych metodach. Pokazuje je w szerszym kontekście poszukiwań metodologicznych w naukach społecznych. Jednocześnie stawia krytyczne pytania, zapraszając środowisko do dyskusji.

W tekstach Andrzeja Frączystego i Izabelli Main zastosowano metodę autoetnograficzną do analizy projektów edukacyjnych nastawionych na kształtowanie dziecięcych podmiotowości. Teksty te opowiadają o transnarodowych doświadczeniach programów edukacji demokratycznej i partycypacyjnej. Przez przyjęcie innych perspektyw oraz przez odmienne usytuowania Frączysty i Main przedstawiają nam różne odcienie tego samego zjawiska. Andrzej Frączysty, kształcony w Szkole Edukacji na progresywnego pedagoga, przyjmuje krytyczną perspektywę i oferuje drobiazgową „etnografię stawania się nauczycielem”

we współczesnej Polsce. Podejmuje temat krzyżowania się kultur terapii i habitusu korporacyjnego oraz ich wpływu na sposoby interpelacji uczniów i uczennic w szkole. Frączyk, opowiadając o własnych doświadczeniach, obnaża dyskursy i praktyki, które mają organizować dziecięce światy. Jednocześnie, dzięki dużej wrażliwości społecznej, uświadamia czytelnikom i czytelniczkom, że jego opis dotyczy części społecznego świata dzieci. Jest ilustracją pogłębiającej się segregacji klasowej polskiego szkolnictwa – Polski fordowskiej i postfordowskiej, które warunkują radykalnie różne dzieciństwa.

Szkoła Edukacji, w której studiował Frączyk, jest wynikiem współpracy polsko-amerykańskiej. Na tym samym łączu transnarodowym porusza się poznańska antropolożka Izabella Main, która pisze o doświadczeniach amerykańskiej szkoły. Wychodzi od perspektywy matki-akademiczki, która wraz z córką przyjechała do Waszyngtonu na roczne stypendium naukowe. Korzystając z metody autoetnograficznej i klasycznych metod etnograficznych, autorka opowiada o własnych doświadczeniach i o szkole, w której uczyła się jej córka. Wyłania się tu temat wspólnotowości, sprawczości i demokratycznego uczestnictwa. Na podstawie zapisków dotyczących codzienności szkolnej Main konstruuje obraz praktyk kulturowych, które odpowiadają za produkcję określonych ucieleśnionych dyspozycji. Dyskutuje na temat dobrostanu i dziecięcej sprawczości w kontekście szkolnictwa ponowoczesnych społeczeństw. Jako stałe użytkowniczki tradycyjnego systemu polskiego i gościnie progresywnej edukacji w szkole amerykańskiej, Main i jej córka egzemplifikują coraz częstsze doświadczenia dzieciństw naznaczonych transnarodową mobilnością. W duchu nowych studiów nad dzieciństwem Main jednoznacznie opowiada się za większą autonomią i sprawczością dzieci w sytuacjach szkolnych. Teksty Frączystego i Main, czytane razem, otwierają interesujące przestrzenie dyskusji.

Badania nad mobilnością dziecięcą dotyczą zarówno mobilności na mniejszą skalę, będącej realizacją określonych potrzeb i stylów życia, jak i takiej, która związana jest z ryzykiem, a nawet łamaniem praw, i skłania do szczególnej refleksji dotyczącej etyki badań. Tekst Karoliny Buczkowskiej-Gołąbek *Vacation-time foodways – About the practice of children's participation* łączy ujęcie *childhood studies* i antropologii jedzenia w podróży (będącej wypadkową antropologii jedzenia i antropologii podróży) i dotyczy tego, jak goście gospodarstwa agroturystycznego interpretują różne znaczenia dotyczące jedzenia; z jakimi wartościami się ono dla nich wiąże. Badania nad dziećmi-turystami w kontekście polskim są rzadkością. Badaczka prowadziła rozmowy z dziećmi i rodzicami oraz obserwacje podczas turnusu wakacyjnego w gospodarstwie agroturystycznym, co pozwoliło spojrzeć na to, jak realizowane są dziecięca sprawczość w wyborze jedzenia czy oczekiwania dorosłych wobec dzieci. Autorka zwraca uwagę na zagadnienie dziecięcej partycypacji w wyborze jedzenia, a także dziecięcych postaw i pragnień kulinarnych. Pokazuje dysonanse, jakie wytwarzają się pomiędzy dziecięcymi pragnieniami i indywidualnymi doświadczeniami a, często dyscyplinującymi, oczekiwaniami dorosłych. Kluczowa kategoria w tekście – „wakacyjne foodways” – pozwala szeroko spojrzeć na współtworzenie społecznego świata i praktykowanie sprawczości przez dzieci.

Ada Tymińska w swoim tekście *How (and why) to plan participation? Selected ethical dilemmas pertaining to legal-ethnographic participatory action research with 'unaccompanied minors'* proponuje refleksję na skrzyżowaniu *childhood studies* i badań nad migracją. Przygląda się etycznym wyzwaniom wynikającym z napięć, jakie tworzą się pomiędzy idealnym modelem badania partycypacyjnego a rzeczywistością małych cudzoziemców bez opieki – grupy o bardzo niestabilnej sytuacji, mobilnej, trudnej do ujęcia w ramy; znajdującej się ponadto „pomiędzy” kategorią dziecka i dorosłego. W tym kontekście dylematy etyczne typowe dla *childhood studies* są jeszcze bardziej niejednoznaczne niż zazwyczaj, a sytuacja życiowa osób badanych wpływa na takie elementy badania jak wyrażenie świadomej zgody, możliwość kontynuacji badania lub wycofania się z niego. Autorka zwraca również uwagę na zagrożenie reprodukcją negatywnych stereotypów, wskazuje na dylematy związane z pogodzeniem naczelnej zasady badań społecznych, by „nie szkodzić”, i dążeniem do prawdy naukowej. Artykuł Tymińskiej to starannie przeprowadzona analiza, służąca refleksji etycznej w obszarze jeszcze mało zagospodarowanym w polskiej humanistyce. Ze względu na wyzwania współczesności, związane z migracjami, refleksja ta jest nam bardzo potrzebna.

Pojęcia wielości kryzysów i mobilności wracają w kolejnych tekstach. Dzieje się tak dlatego, że w dużym stopniu definiują one współczesne dziecięce doświadczenia, a także dlatego, że w nowych studiach nad dzieciństwem skupiamy się na analizie sytuacji kryzysowych i próbujemy je znarratywizować i zrozumieć. Dwa teksty, które znalazły się w dziale „Inspiracje”, dotyczą różnych rodzajów kryzysów i dziecięcych doświadczeń „bycia pomiędzy”. Jednym z nich jest opisany już tekst Marii Reimann. Drugim jest tłumaczony na język polski artykuł Rachel Rosen – brytyjskiej badaczki dzieciństwa współpracującej z IZBnD. Rosen zajmuje się tematem dzieci i młodych osób przekraczających granice kolejnych państw bez opieki. Tekst jest częścią projektu „Children Caring on the Move” (CCoM) (Opieka Dzieci w Ruchu) realizowanego w Wielkiej Brytanii. Migrujące dzieci przyjmują tu rolę badaczy i badaczek. W tekście Rosen znajdziemy dekonstrukcje brytyjskich narracji o kryzysie migracyjnym oraz opisy ucieleśnionych doświadczeń młodych migrantów, którzy w drodze do Wielkiej Brytanii znaleźli się na styku wielu kryzysów jednocześnie. Pojęcia dorosłości i opieki zostają rozbrojone poprzez ukazanie faktycznych dziecięcych praktyk troski, które w trakcie podróży wychodzą poza relacje rodzinne, w kierunku solidarności z rówieśnikami, którzy znaleźli się w tej samej sytuacji. Badania Rosen są wyrazem świadomego upolitycznienia studiów nad dzieciństwem, w których nie tylko jasno wybrzmiewać będą dziecięce głosy i perspektywy, ale w których pojawiają się polityczne postulaty wypowiedziane głosami dzieci lub z troską o nie.

Esej Joanny Sarneckiej to kolejna opowieść ze środka kryzysu. Tym razem jednak narratorką jest dorosła kobieta – aktywistka, matka, artystka, która praktykuje opiekę na granicy polsko-białoruskiej. Ten przejmujący autoetnograficzny esej jest tekstem w działaniu. Może być traktowany jako gest solidarności. Jest też świadectwem dzieciństwa naznaczonego migracją, kształtowanego przez polityki państw, praktyki utrzymywania granic i próby ich przekraczania – dosłowne

i metaforyczne. Tekst ewokuje intymne i zarazem polityczne doświadczenia autorki. Mówi o udoroślaniu dzieci, o odpowiedzialności, o dzieciństwie, które w wyniku tych wielu kryzysów zaczynamy redefiniować, widzieć jako mniej stabilne i oczywiste. Etnografie, które tworzymy, rozmontowują obraz idylli i beztroski, który przez długi czas dominował w naszym myśleniu o dzieciństwie. Jednocześnie chcemy dawać dzieciom do nich prawo i upominamy się o to jako osoby badające dzieciństwo.

Taki wydźwięk ma też inicjatywa *Letters for Palestinian Childhoods* kolektywu Reimagining Childhood Studies omawiana w komunikacie Anny Witeskiej-Młynarczyk. Projekt powstał w reakcji środowiska badaczy i badaczek dzieciństwa na wydarzenia zbrojne prowadzone w Palestynie po zamachach dokonanych przez Hamas na ludności Izraela 7 października 2023 roku. Z tekstu dowiadujemy się o petycji środowiska badaczy i badaczek *childhood studies* i *Letters for Palestinian Childhoods* jako nowej formie uprawiania studiów nad dzieciństwem. Ważnym postulatem przynależnym do tego podejścia jest okazywanie solidarności z dziećmi, które są pozbawione podstawowych praw, stają się ofiarami konfliktów i polityk bezpieczeństwa. Projekt jest przykładem wykorzystania sztuki do mówienia wprost o przemocy, do przełamania ciszy, budowania kontrnarracji stanowiącej akt solidarności z konkretnymi dziećmi, które przeżywają dzieciństwo w środku upolitycznionego konfliktu. Autorka prezentuje kilka prac, przywołuje listy, opisuje założenia projektu.

Również esej Agnieszki Oleńskiej *Fińskie internaty w dwudziestowiecznej Laponii. Wpływ obowiązku szkolnego i polityki asymilacyjnej na saamskich uczniów oraz ich tożsamość kulturową* dotyczy przemocy, tym razem w innym kontekście kulturowym. Autorka opowiada historię dyskryminacji Saamów w systemach szkolnych Finlandii. Na podstawie prac naukowych, aktów prawnych oraz sprawozdania z przesłuchań przeprowadzonych w ramach przygotowań do tworzenia fińskiej Komisji Prawdy i Pojednania autorka kreśli obraz systemowej, trwającej wiele dziesięcioleci dyskryminującej polityki asymilacyjnej. Rozdzielanie rodzin i umieszczanie dzieci w internatach daleko od domu, rugowanie rdzennych języków i zwyczajów pod pozorem zapewniania nowoczesnej edukacji spowodowały wiele, nieraz nieodwracalnych krzywd. Autorka pokazuje tło historyczne, uwarunkowania prawne, a przede wszystkim przytacza poruszające świadectwa absolwentów placówek z internatami. Problematyka dyskryminacji Saamów nie jest w Polsce, jak się zdaje, szeroko znana, dlatego esej Oleńskiej należy uznać za ważny tekst na temat systemowego krzywdzenia dzieci przez instytucje.

Pozostałe artykuły zebrane w tomie dotyczą różnych aspektów bycia dzieckiem – zabawy, muzyki, relacji dzieci z dorosłymi, choroby i intymności. Paulina Niedziółka w artykule *Czy dzieci mogą bawić się zabawkową bronią? Analiza dyskursu w Internecie* analizuje to, jakie modele dziecka i dzieciństwa wyłaniają się z internetowych dyskusji o zabawach bronią. Zabawkowa broń i zabawy w wojnę są przedmiotem sporów dorosłych, które mają źródło w tym, jak postrzegane jest dziecko, jaką rolę przypisuje się zabawie i jaką odpowiedzialność przypisuje się

w tym kontekście dorosłym. Niedziółka wychodzi od koncepcji *vulnerable child*, traktując ją jako dominującą we współczesnych dyskusjach o dziecku. Analiza wypowiedzi internetowych pokazuje, że choć koncepcja ta rzeczywiście istotnie jest w nich widoczna, funkcjonują także inne, wskazujące na naturalny rozwój dziecka i rolę zabawy bronią w tym rozwoju. Co istotne, pojawia się tu genderowe rozróżnienie (zabawa w wojnę jest oczywiście definiowana jako „naturalnie” chłopięca). Ten aspekt z pewnością wart jest dalszych badań, zwłaszcza w kontekście zabawek elektronicznych i nowych mediów.

Katarzyna M. Wyrzykowska w tekście *Pomaga czy jednak przeszkadza? Muzyka w procesie budowania relacji rodzic–dziecko w rodzinach o zróżnicowanym pochodzeniu społecznym* przygląda się temu, w jaki sposób słuchanie muzyki funkcjonuje w rodzinach. Artykuł powstał na podstawie jakościowego badania, które objęło rodziny, w których rodzice wykazywali zainteresowania muzyczne i w których były dzieci (powyżej ośmiu lat); badanie dotyczyło rodzin o różnych statusach społeczno-ekonomicznym. Pokazuje, że muzyka może stać się istotnym elementem budowania relacji, spaja rodzinę, stwarza przestrzeń do dzielenia się swoimi pasjami. Zainteresowania muzyczne „przeplývają” w obie strony: zarówno od rodziców do dzieci, jak i odwrotnie. Obszar gustu muzycznego staje się jednak czasem źródłem napięć. Badani uczestnicy traktowali zaangażowanie w muzykę jako istotną składową życia rodzinnego; konkretne formy zaangażowania były zróżnicowane ze względu na pochodzenie społeczne osób badanych.

Temat zabawy wraca w artykule Tarzycjusza Bulińskiego. Antropolog odsłania przed nami kontekst społeczności Amazonii wenezuelskiej – E’ñepá południowych, z którą jest związany poprzez prowadzenie wieloletnich badań terenowych. W tekście Buliński dzieli się własnymi obserwacjami na temat miejsca dzieci w społeczności, praktyk rodzicielskich, a także wiedzą z zakresu literatury antropologicznej poświęconej dziecięcej zabawie. Główną część tekstu stanowi opis dziecięcych zabaw zaobserwowanych przez autora wśród E’ñepá i próba ich typologii. Szczególnie interesujące jest prześledzenie zależności pomiędzy przestrzenią, kulturą materialną i sposobami ich wykorzystania przez dzieci.

Magdalena Radkowska-Walkowicz w tekście *Czy można o tym porozmawiać z dzieckiem? Wrodzony przerost nadnerczy a etyka badań z dziećmi i o dzieciach* zastanawia się nad etyką prowadzenia badań etnograficznych z dziećmi nie tylko na temat choroby rzadkiej (wrodzonego przerostu nadnerczy, WPN), ale też intymności (choroba powoduje nieprawidłowy rozwój narządów płciowych). Przedstawia swoje rozważania w kontekście dyskusji na temat dopuszczalności operacji genitaliów. Odnosząc się do dyskusji w nowych studiach nad dzieciństwem, zastanawia się nad pozycją dziecka wobec innych aktorów społecznych (rodziców, lekarzy, aktywistów itd.), a także nad konsekwencjami „wydobycia”, a następnie reprezentowania głosów dziecięcych. Pokazuje, że głosy dziecięce, podobnie jak wszystkie inne, są uwikłane w różne zależności, są polityczne i jako takie mogą stać się przedmiotem agend różnych akademickich i pozaakademickich aktorów. Autorka zwraca uwagę, że w tej sytuacji „rolą antropologii jest jedynie (i «aż»

zarazem) zrozumienie, umożliwienie wybrzmienia różnych punktów widzenia i wsparcie głosów tych, których pozycja jest nieuprzywilejowana”.

Tom zamykają recenzje dwóch współczesnych publikacji dotyczących dzieciństwa, sytuujących się w obszarze interdyscyplinarnych studiów nad dzieciństwem. Książkę *Children's cultures after childhood* pod redakcją Justyny Deszcz-Tryhubczak i Macareny Garcii-Gonzalez przybliżyła Ewa Maciejewska-Mroczek. Druga recenzja autorstwa Tarzycjusza Bulińskiego dotyczy książki *Cywilizowanie dzieci? Społeczno-kulturowe badania dzieciństwa w perspektywie teorii Norberta Eliasa* pod redakcją Zofii Boni i Marty Rakoczy.

Zapraszamy do lektury.